

Vulkanernas Kontinent

A.Lundqvist

4/3- 9/3 2008

Lundqvist reser. Det r 50-tal och resandet ut i vrlden r fortfarande exklusivt och frunnat. Lundqvist har drmed ett uppdrag ssom rapportr. Han skall frmedla intryck och information fr en vetgirig lskrets drhemma. Han r poet, och drmed ser han sin uppgift som att vara ordmlare. Vi hamnar ngonstans mellan poesin och prosan, utan varken poesins frittning eller prosans klarhet. Vi blir reducerade till passiva receptorer av sinnesintryck, som obnhrligt bombarderar oss. Effekten kan vara suggestiv, men lika grna bedvande och uttrkande. Frfattaren vill dock att vi skall vara medresenrer, att se med frfattarens gon, att teruppleva en annans minnen.

Det brjar med att vi frdas ondigt lngre i ett flygplan, lika omedvetna om var vi startade, som vi r omedvetna om vrt eget ursprung. Allt r tyst och frfattaren fantiserar att vi alla r dda, en flygande plttikkosta p vg mot ett lika oknt ml.

Frsta anhalt r Caracas Venezuela. Amerikanisering r uppenbar. Asfalterade vgar, skyskrapor, business. Det r oljan som gller, men hur lngre till?.....

Columbia r sndertrasat. En brokig geografi av olika vegetations och klimatomrden lst sammanfogade utan inbrdes sammanhang i en vidstrckt demark. Att flyga mellan stder r det naturliga, vgntet r illa uppbyggt. Dock frfattaren fretar en tur med flodbt uppfr floden Magdalena. Ett kort besk i Bogota bergshuvudstaden. Ett vattenfall som kastar sig utfr ett brant stup tillhr omgivningens turistattraktioner. Ett naturens spektakel som attraherar den presumptive sjlvspillaren.

Equador r ett litet land delat mellan bergstrakterna och sina snhljda vulkaner och lglandet med malaria, bananplantage och imperialistisk utsugning. Stora amerikanska fretag har monopol och diktatorisk makt. De mesta av bananskrden ratas och lmnas att fruttna.

Peru r ett land av ken med insprngda oaser, mjliggjorda av bevattning och guacanan. Guacanan r den vita skiten, producerad av gigantiska fgelkolonier som livnr sig p det rika fisklivet, en konsekvens av den kalla antarktiska havstrm, uppkallad efter Humboldt, som smeker Perus kust. Frfattaren ser hnfirt hur miljoner fglar flyger ttt ver vattnet, dyker, hugger och firtr de tta fiskstim som ilar under vgora. Frfattaren undrar om inte dessa fglar p ett par dagar ter mera fisk n vrldens samlade befolkning. De ter och ter, sedan skiter och skiter de. Numera skyddas fgelbergen av myndigheteratn. Guanaskrden sker under ordnade frhllanden helst medan fglarna r tillflligt borta. Men det finns inte bara fglar och fiskar, havet r fyllt av de underligaste varelser. Som maneterna, dessa halvformade, ofullkomnade vidunder, mitt emellan det levande och de dda. De antar vldiga proportiner, somliga av dem stora nog att kunna frtra en mnnska. Lundqvist observerar att delar av dem ruttar som vore de inte enhetliga varelser, ja fartygspropellrar kan sl dem i stycken, och spillrorna lever vidare oberoende av varandra.

Lima en av vrldens mest betydande stder under 1700-talet. Nu med en provinsiell verklklass. Lundqvist besker en vlbestlld svensk affrsman med ung mannekng fru frn hem-

landet. Detta att beska svenskar i frskingringen utgr ett ledtema i hans resor.

Indianerna. Bergsfolket. De led av fem brister. Luft, jord och vatten frst och frmst, men ven djur och vxtlighet. Dock lyckades de verleva. Och verlever gr de, ingen folkspillra i utdende, vlanpassade till sin omgivning och fruktbara. Tysta, tliga som stenar, tuggandes kokablada. Plommonstop till hattar, flera lager kläder i den kyliga bergsluften. Smutsiga, stinkande. Rester av det gamla Inkavldet, det guldomsusade men framfr allt stenfixerade. De gamla inkamurarna vittnar om stenhyvlad som ost, sammanpassad utan springor, som vore de sammanvuxna. Ja stenen r vad de tycks ha dyrkat. Det som gett deras tillvaro mening. Machu Pizo, den bortglmda staden terupptckt av en amerikansk arkeolog (Bingham) 1911. Ruinstaden vervuxen, ruvandes p inga gmda skatter, tminstone inte av den konventionella slaget, men dremot en arkeologs vta drm. Redan nu, nr Lundkvist skriver, en turistmagnet.

La Paz vrldens hgst belgna huvudstad samtidigt insprngd i en avgrund. Resan ver hgplatn frn Peru leder nedt i ett shackt. Ju lgre ner desto rikare. Staden r s syrefattig att det sges att brandkren r sysslols. En vnsterrevolution synes ha intrffat. Jorden har delats ut till de fattiga indianerna, men konsekvenserna r inte de mest lyckosamma. Indianen r lat och utan frankring varken i egen tadition eller i det moderna samhillet. Gruvarbetarna utgr de starkaste, vl organiserade. Nr de strejkar, s hungerstrejkar presidenten, dricker bara mineralvatten och rker cigaretter. Det blir till konfrontation, presidenten flyr inte fegt undan utan vdjar till dem att terg. Och de tergr.

Jordreformen i Bolivia blev inte den framgng som hade frvntats. Indianerna, avsljar en konstnr och mestistos, har tappat sina rtter, sin mening med livet, men en sak hller de fast vid, nmligen urldriga jordbruksmetoder. Fljden blir att inget verskott produceras.

Tg mot Chile. Stationsuppehllen r s lnga, passagerarna hinner stiga av, bygga hus, ing ktenskap, avla barn, innan det blir dags att fortstta. En vning i tlamod? Ner genom salpeterknen till Chile. Oftare och oftare mtes blicken av frolyckade och vergivna maskiner, verfallna av rosten, som en lngsam gldande eld, som gr dess konturer mjukare, mindre aggressiva och fr dem att anta en viss djurisk prgel, likt kvarlevor av vidunder. I knen ser de enstaka sammhllena ut som koncentrationslger omgivna av trasig plt som vajar och skrller i blsten. Under natten glimmar salpetern som frost under mnskenet och frfattaren knner sig som vore han p mnen sjlv. I knen har det varit mnga strejker bland arbetarna, och frfattaren skjuter in en statistisk uppgift om 4000 som blivit nedmejade av kulspruteeld. En annan statistisk uppgift r att salpetern str fr en femtedel av Chiles exportinkomster, vilket skall jmfra med kopparns tre femtedelars.

Slutligen anlnder de resande till havet Kvinnor gr omkring och samlar p sig sjborrar i sina frkliden. En liten badstrand r bevakad av en polis som verkar beredd att skjuta varje badgst som ger sig fr lngt ut. Att bada i Chile r ett uttryck fr en olycklig krlek till havet. Vinden r r och bitande, mnga har ylletrjor ovanp sina baddrkter. Vattnet r isande kallt och brningarna vrker sig mot stranden.

Santiago. Storstad. Chilenare som slits mellan allt man vill vara. Europe eller indian. Nationell eller internationell. Natur- eller kulturvarelse. Hjtat svider. Dragen mellan ensamhet och gemenskap.

Jorden i Chile r koncentrerad till storgodsen. Produktionen av livsmedel undermlig, brist rder, import r av nden, halva befolkningen r undernrd.

Neruda, lever verddigt ssom poet. Ny ung hustru, portrtterad av Diego Rivera. Han kr omkring i en gammal bil, koketterande frklarar Neruda att han r bara en fattig poet som inte har rd med ngon ny stor bil. Den nya frun, parant med sitt rda hrsvall, hnger krleksfullt vid hans arm. Neruda utvecklar en verddig fantasi hur trevligt det skulle vara om alla hade svans.

Tillflykt till Isla Negra vid kusten. Huset ett bastant stenhus format som en bt med galjonsfigur och allt. Kaptensmssa, snckor, gamla tubkikare, skeppsmodeller, fiskskelett, spckhuggarsvrd, sjkort ioch gulnande havsstick. Neruda beklagar beroendet till USA. Sydamerika r i stort sett inte annat n en nordamerikansk koloni. Neruda i skimret av ett fladdrande stearinljus. En Neptunus.

Genom Chiles skogar. Idylliskt. och ett spdant verfld p br som ingen tar till vara. Inte ens fglarna. De sm insprngda samhllena med sina frfallna trhus och trplank ger nrmast ett gammelryskt intryck, dock snarare tillflyktsorter fr tyska naturromatiker. Och vulkaner syns verallt, skymtande mellan trdstammarna. Ngra bortglmda skogstjrnar, urtidssvarta nckrosbestrdda, ligger alldeles spegelstill. Vildmark, virilitet, visioner. Men skogen lever och dr p samma gng, trden ter varandra, stryper och trampar ner. Lngsam fruttnelse, suckande och kval, och pnyttfdelse. Och resan har ntt Argentina.

18 miljoner fr i Patagonien. 50 000 ton ull (med mycket sand i) klipptes rligen. Mot Pampas, detta hav av jord. Havet finns inte i Argentina, det r alltid lngt lngt borta. Istllet har man pampan, som ven nr den r som bst r dslig och trist. Tomma horisonter, allt platt. Abstrakta ytor, ett hav av jord under en tom rymd. Ingenting att fsta blicken p. Jrnvgsrlsen frsvinner i ondligheten. Ja pampan ppandes efter att indianerna hade utrotats. Medan nordvstra Sydamerika r dominerat av indianer, s r den sydstra delen helt indianfritt. Produktionen av livsmedel r i avtagande, samtidigt som den inhemska produktionen stiger. Landets ekonomi frsmras obnhrligt. Djuren lider, kttet lider p Pampas, men samtidigt vxer och produceras det. Argentina har 44 miljoner kreatur, 55 miljoner fr och 7 miljoner hstar.

Ktt produktionen. Endast i Buenos Aires slaktas 17000 kreatur dagligen. En stfrn lukt av rtt ktt, inlvor, blod och spillning. En lukt som trnger in i klder och hud, genomsvrad av en hemlig ngest. Hissarna nedblodade, stanken stegras. Det starka svarta kaffet som bjds p r en ndvndighet. Vilda rmanden kvvs i gurglande rosslingar. Uppslitna strupar, halvt avskurna huvuden, blodet strtar fram i forsar, medan avfringen rinner utmed kropparna och tjurarnas sperma sprutar. Ingen tid planerad fr ddskamp. Rykande heta och blodrinnande dras kropparna vidare, nu redan dda. Argentinaren slukar sitt ktt utan finess, deras smak frstrd och frgrovad. Ohngt och rtt skall det vara. Kttet r den billigaste fdan, den fattiges mat. Mltiden bestr oftast bara ev ett styck ktt som knappast fr rum p tallriken, och som skljes ned med en l, oftast av mrket Quilmes, vrldens strsta bryggeri frlagd i en frstad till Buenos Aires.

Men det finns annat ktt ocks i staden. Kvinnokttet. Trottoarerna bjuder p parader av blomstrande ktt. Tunga gungande bakdelar, breda hfter och hotfullt svllande brst. Skyltfnstrens huvudsakliga uppgift r att agera speglar fr denna karnala sknhet och mngfaldiga dess lockelser.

Inflationen tilltar oavbrutet. Kris, hotande katastrof, ndvndiga ingripanden. Men vem gr dem? Handelsituationen frsmtras. Vem eller vilka br skulden? Militrkuppen r alltid en mjlighet. I ett land som hotas av ingen, som absolut inte behver ngon militrmakt,

slukar denna institution nstan halva stadsbugeten. En parasit, en nedbrytande brda, men samtidigt s populr.

Alla trafikregler har upphvts i Buenos Aires. Individualismens desperation. Alla kr som de behagar, Dr har de sin frihet. Det r de djrvaste och skickligaste som kommer frst, om s bara till brhuset.

En kavalkad av frfattare, konstnrer och intellektuella. Hidalgo, Kosice och s Borges frsts.

Norrut, mot Missiones och svenskkolonier. Jordan r rd och dammet lgrar sig som rostigt blod p klder och hud. Alla lngtar efter regnet. Han trffar svenskar, imponeras ver deras kombination av praktiskt sinne och fantasi. Lundkvist betraktar skogsavverkningen. S lngsam, s primitiv, s arbetskrvande, och undrar om inte grvmaskiner understdda av trotyl och andra sprngmnen kunde sttas in fr de grvsta trden.

Paraguay r som en liten oas, lngt bortom ra och redlighet, fr att inte sga renlighet. Asuncion har inget avlopp, ej heller ett vattenledningssystem, men dock trettio stora fotbollsplaner som skulle kunnat rymma hela stadens befolkning. Fattigdom, smuts och frfall. Skert Men ocks frodigt och svllande liv. Paraguay r den enda fullkomligt mestisnationen i Sydamerika. Ingen talar om *cholos* eftersom alla r det. Och i Paraguay r det kvinnorna som rker cigarr. Alla kvinnor tycks gra det, ven med en vattenhink p huvudet, klivandes ver ett staket. Ingen litteratur av betydelse har kommit frn paraguay och kastat ljus ver detta vilda land.

Uruguay r det minsta landet i Sydamerika. Och den enda vlfrdsstaten. Inga invnare ter mera ktt n de i Uruguay. 115 kilo om ret. Den uruguayanska pampan r ondulerad, precis som den brasilianska. Och i Montevideo r statyerna talrika, liksom tidningarna och radiostationerna.

I Brasilien. En massa tyskar. Mnga tyskar i trakten, berttas det, P sina hll nstan enbart tyskar. De har sina grdar, fder upp svin, driver affrer, stundom s framngsrikt att de kan gra stndiga resor till Europa. Under kriget ngot besvrligt, deras skolor stngdes, nu har det blivit lttare igen.

Livet i Brasilien var genomgpende mera patrialiskt, lttjefullt, knslosamt och fredligare n i det spansktalande Sydamerika. Och rasblandningen mellan svarta, indianer och vita fortgick ovanligt smrtfritt.

Lundkvist str frgande infr den entusiastiska industrialiseringen i Brasilien. r inte landets uppgift att istillet odla upp sina obrukade landomrden och frsrja vrlden med livsmedel snarare n att pracka p det nya maskiner?

I Brasiliens strsta stad Sao Paulo finns allt, inte bara skyskrapor, men ven en arabisk restaurang som gr Lundkvist lyrisk (och det vill inte sga litet). Sao Paulo r centraleuropeiskt, levantiskt och halvorientaliskt.

Rio. Frfallen. Slummen. Negerpojarna p stranden, nstan helnakna, med guldkors hngande runt halsen och en cigarrett i handen, som de fr utmanande ner mot skrevet nr de mter utlndska kvinnor. Men r inte Rio en vacker stad? Jo naturligtvis en av vrldens vackraste.

Lundkvist fortsttter norrut, mot Recife och karnevaler. Han ser ngra unga skygga amerikanska gossar i ett hotell, trnsjukt betraktande gatufflickorna nedanfr. En och annan rusar ner, bara fr att pminna sig sin mammas varningar, och rusa upp igen.

Och så är resan slut. Lundkvist har varit turisten, som passivt insuger intryck och sensationer. Inget fel med detta, men det kan bli tröttsamt i längden. Det leder inte till någon analys, något djup, något förklarande. Och heller inte, smitt paradoxalt, till någon djupare närvaroknsla. Dock som ett tidsdokument har det givetvis sina omistliga fröjster.

12/3 2008 **Ulf Persson:** *Prof.em, Chalmers U.of Tech., Göteborg Sweden* ulfp@chalmers.se